

Prof. KUL dr hab. Andrzej Herbet

Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja

osiągnięć i aktywności naukowej dra Adama Bieranowskiego sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Poniższa recenzja została sporządzona w wykonaniu uchwały Centralnej Komisji do Spraw Tytułów i Stopni z dnia 3 czerwca 2014 r. powołującej mnie w charakterze recenzenta w skład Komisji habilitacyjnej w sprawie przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dra Adama Bieranowskiego, przesłanej pismem Dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia 24 czerwca 2013 r. Podstawą oceny osiągnięć naukowych Habilitanta są przepisy art. 16 i 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

I. Ocena rozprawy habilitacyjnej

1. Jako szczególne osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki Habilitant wskazał monografię *Służebność mieszkania*, Warszawa 2012, ss. 470 oraz cykl artykułów poświęconych ograniczonym prawom rzeczowym, który zostanie poddany odrębnej ocenie (zob. niżej, pkt II recenzji). Tematyka ocenianej rozprawy wpisuje się w dotychczasowy nurt zainteresowań naukowych dra Adama Bieranowskiego,

koncentrujących się przede wszystkim na problematyce prawa rzeczowego oraz prawa mieszkaniowego.

Wybór tematu rozprawy należy uznać za trafny. W odróżnieniu od wielu klasycznych instytucji prawa rzeczowego, służebność mieszkania nie doczekała się w polskiej literaturze przedmiotu pogłębionego, monograficznego opracowania, mimo że w wielu środowiskach nie sposób jej odmówić doniosłości praktycznej. Nikłe jest również zainteresowanie piśmiennictwa problematyką służebności osobistych w ogóle. Opracowanie ma więc niewątpliwie charakter oryginalny, zarówno co do przedmiotu, jak i zakresu analizy, wypełniając istniejącą w tej mierze lukę. Wobec braku takich danych trudno natomiast ocenić aktualne znaczenie praktyczne analizowanej problematyki.

2. Strona metodologiczna rozprawy nie nasuwa poważniejszych zastrzeżeń. Autor wskazuje, że celami badawczymi są: „próba ukazania dogmatycznej konstrukcji służebności mieszkania i przedstawienie jej praktycznego znaczenia” oraz „ocena unormowania prawnego obowiązującego w tej materii, powiązana ze sformułowaniem ewentualnych postulatów *de lege ferenda*” (s. 18). W przeważającej mierze cele te zostały w toku prowadzonych rozważań zrealizowane (zob. niżej, pkt II.5 recenzji). Można tutaj jedynie sformułować dwie uwagi szczegółowe. Po pierwsze, szkoda, że po postawieniu ww. celów Habilitant nie sformułował tez (a ściślej rzecz biorąc – hipotez), których udowodnienie (weryfikacja) powinna następować metodycznie w dalszym ciągu rozważań. Brak ten może, ale tylko w pewnym stopniu, zastąpić dedukcja z czytelnie postawionych wniosków końcowych, w tym wniosków *de lege ferenda*. Po drugie, korzystne zarówno dla czytelności pracy, wsparcia używanej przez Autora argumentacji, jak i oceny jej spójności, byłoby wyodrębnienie i omówienie na wstępie wątków funkcjonalnych, dotyczących pola zastosowania i znaczenia praktycznego badanej instytucji, a usytuowanych w szerszym kontekście społeczno-gospodarczym. Zaobserwowane na tej płaszczyźnie prawidłowości mogłyby dać dodatkowy asumpt do formułowanych wniosków *de lege ferenda*. W braku takiej podbudowy są one jeśli nie zawieszane „w próżni”, to co najmniej obarczone ryzykiem spekulatywności. Ten z kolei brak równowagi, w pewnej mierze, uważa analiza przez Habilitanta problemów i tendencji rysujących się na tle obcych porządków prawnych.

Abstrahując od powyższego, trzeba stwierdzić, że Habilitant prawidłowo wykorzystuje i stosuje uznane metody wykładni. Na podkreślenie zasługuje wysoki poziom Jego

kompetencji w zakresie posługiwania się metodami analizy logiczno-pojęciowej i formalno-dogmatycznej oraz bardzo dobra znajomość orzecznictwa i piśmiennictwa, w tym obcego: przede wszystkim niemieckiego i szwajcarskiego. Zakres i sposób wykorzystania źródeł, w tym pełne i niepowierzchowne cytowanie krajowych i zagranicznych pozycji orzecznictwa i literatury potwierdza wysoki poziom rozwoju warsztatu naukowego Habilitanta. Mniej entuzjastycznie wypada ocena sposobu referowania przez Autora stanowiska krajowej doktryny w kwestiach ogólnych, które dla prowadzonych analiz nie mają, być może, podstawowego znaczenia, ale należą do kanonu cywilistycznej dyskusji naukowej (zob. przykładowo: s. 93 – problem pojęcia niemożliwości świadczenia, s. 193 – problem wielości uprawnionych i postaci wspólności, s. 258 – problem monistycznego lub dualistycznego ujęcia przedmiotu prawa).

3. Struktura rozprawy, w równym stopniu determinowana przez sposób ujęcia tytułowego zagadnienia, jak i tradycyjną cywilistyczną metodę analizy, w nieco mniejszym zaś przez przyjęte metody badawcze, jest – przynajmniej na poziomie podziału pracy na rozdziały – prawidłowa, spójna i przejrzysta. Praca składa się z 7 rozdziałów, w których Autor analizuje kolejno: genezę, ewolucję i sposób regulacji służebności mieszkania w wybranych obcych systemach prawnych (tj. w prawie niemieckim, szwajcarskim, austriackim, francuskim i holenderskim – rozdział I), pojęcie i cechy (rozdział II), powstanie (rozdział III) oraz treść i wykonywanie służebności mieszkania (rozdział IV), uprawnienia i obowiązki względne sprzężone ze stosunkiem służebności mieszkania (rozdział V), a wreszcie ochronę (rozdział VI) i wygaśnięcie ww. służebności (rozdział VII). Znaczenie zasadnicze, jeżeli chodzi o ładunek nowości i oryginalności, mają przy tym uwagi zawarte w rozdziałach I-IV.

Przyjęta struktura rozprawy jest, jak wskazano, prawidłowa, ale nie wyłącznie możliwa. Ponadto, pewne zastrzeżenia pojawiają się na bardziej szczegółowych poziomach podziału. Po pierwsze, sposób podziału tekstu przyjęty przez Autora skutkuje tym, że objętość poszczególnych rozdziałów różni się i to znacząco. Tytułem przykładu, objętość rozdziału VI (13 stron) jest kilkakrotnie mniejsza niż objętość centralnego i najbardziej obszernego w pracy rozdziału II (110 stron). Dysproporcje występują także między innymi jednostkami podziału. Po drugie, różny jest stopień szczegółowości podziału tekstu w ramach poszczególnych rozdziałów. Z jednej strony mamy rozdziały VI czy VII z podziałem 2-stopniowym, z drugiej zaś – rozdziały III-V z podziałem 5-stopniowym. Ponieważ

zastosowane przez Autora kryteria podziału są metodologicznie prawidłowe, obserwacja ta nie może być podstawą zarzutów formalnych. Wydaje się jednak, że kompozycja pracy, także przy zachowaniu pierwotnych założeń i ogólnej konstrukcji, mogłaby być bardziej symetryczna. Po trzecie, w przypadkach, w których poszczególne jednostki podziału dotyczą analogicznych zagadnień tematycznych, warto byłoby zadbać o symetrię podziału i układu rozważań w nich zawartych. Dotyczy to przede wszystkim rozważań prawno-porównawczych (punkt I.2). Jest oczywiste, że szczegółowość tych rozważań jest wyznaczana przez szereg czynników, takich jak dostępność do obcej literatury czy też kompetencje językowe Autora, w podstawowym jednak zakresie symetria taka powinna być jednak wymagana. Po czwarte, wątpliwości może budzić usytuowanie, kolejność lub wzajemna relacja niektórych fragmentów tekstu. Jako przykład można przywołać punkty II.2.1 i V.1 (skoro w pracy znajduje się odrębny rozdział poświęcony analizie komparatystycznej), II.3.2 i II.3.3 (czy nie chodzi bowiem w istocie o te same lub co najmniej zbliżone kwestie), III.2, III.3 i III.4 (problematyka formy i charakteru prawnego umowy o ustanowienie służebności są bowiem zagadnieniami mieszczącymi się w zakresie tytułu „Umowa o ustanowienie służebności mieszkania”), III.6.1.2 (problem „własnej” służebności właściciela mieszkania wiąże się bowiem ściśle z problematyką stron stosunku prawnego), IV.1 (chodzi bowiem w istocie o wyjaśnienie pojęcia służebności mieszkania, które powinno być – co należy z całą mocą podkreślić – przedmiotem analizy w rozdziale II), IV.5.1.1, IV.5.1.2 oraz – z drugiej strony – IV.5.1.3 i IV.5.1.4 (rodzajowa klasyfikacja dopuszczalnych przedmiotów obciążenia i problematyka wielości przedmiotów obciążenia, względnie ukształtowania służebności mieszkania jako prawa łącznego nie są bowiem zagadnieniami, które lokują się na tym samym poziomie logicznym analizy). Po piąte, intytulacja niektórych punktów nie oddaje prawidłowo treści rozważań zawartych w tekście. Tytułem przykładu można wskazać początkową frazę tytułu rozdziału II, punkty I.2.1.2, II.5.2.2, IV.1, IV.5.

4. Nie zgłaszam poważniejszych zastrzeżeń również do strony formalnej rozprawy. Kompetencje pisarskie dra Adama Bieranowskiego zasługują na uznanie. Praca jest napisana żywym, poprawnym i precyzyjnym językiem, myśli są wyrażane, co do zasady, w sposób jasny i zrozumiały, a wnioski formułowane jednoznacznie. Owa „lekkość pióra” Autora ma jednak i negatywne (czy też – mniej korzystne) strony. Po pierwsze, zaletą żywego języka jest to, że książkę czyta się bardzo dobrze, wręcz „lekko”. W niektórych punktach nakierowane

na to wysiłki Habilitanta zdają się jednak iść za daleko, używane sformułowania wydają się nadmiernie „barokowe”, a proporcja wątków wstępnych, objaśniających dalszy tok wyводу i intencje Autora do analiz *stricte* merytorycznych wypada niekorzystnie. Po drugie, w niektórych – na szczęście nielicznych – punktach dyscyplina pisarska Habilitanta słabnie, czego efektem jest dość swobodne przechodzenie pomiędzy poszczególnymi, odrębnymi merytorycznie wątkami, bez jakiegokolwiek zaznaczenia tego w strukturze pracy czy też na poziomie tekstu (np. w formie akapitu). Ponadto *in minus* – zarówno na konto Autora, jak i Wydawnictwa – należy odnotować błędy interpunkcyjne (liczne), błędy literowe (sporadyczne), a także usterki polegające na korzystaniu w tekście pracy ze skrótów niewyjaśnionych w wykazie skrótów ani w przypisach (np. HausratVO – s. 26, WEG – s. 37,) oraz brak jednolitej i konsekwentnie stosowanej techniki przywoływania orzeczeń zagranicznych sądów (głównie niemieckich i szwajcarskich; zob. przykładowo przypisy na s. 26, 36, 38, 39, 50, 91).

Baza źródłowa rozprawy jest obszerna i kompletna. Wykaz bibliografii (według metodyki przyjętej przez Autora) obejmuje 358 pozycji piśmiennictwa, z czego znacząca część to opracowania zagraniczne, przede wszystkim w języku niemieckim. Brak natomiast wykazu przywoływanych orzeczeń trybunałów i sądów polskich oraz obcych. Ponadto, orientację w liczącym 13 stron wykazie bibliografii utrudnia brak podziału na pozycje polskie i zagraniczne, bądź na książki i artykuły.

5. Główne tezy rozprawy – w większości zasługujące na poparcie i tylko w niewielkiej części stanowiące rozwinięcie stanowisk prezentowanych już w orzecznictwie lub literaturze przedmiotu – przedstawiają się następująco:

Po pierwsze – Habilitant formułuje interesujące i przekonujące wnioski *de lege ferenda* co do potrzeby ukształtowania służebności mieszkania jako prawa zbywalnego oraz wzmocnienia pozycji spadkobierców uprawnionego, zwłaszcza zamieszkujących z nim w chwili śmierci. Ostateczny kształt tych rozwiązań można dyskutować (zwłaszcza to, czy i pod jakimi warunkami służebność mieszkania miałyby przechodzić *ex lege* na osoby bliskie spadkodawcy), ale tendencja wskazana w recenzowanej rozprawie w pełni zasługuje na poparcie.

Po drugie – oryginalne i zasługujące na poparcie są również ustalenia Autora dotyczące niedopuszczalności przeniesienia uprawnienia do wykonywania służebności

mieszkania, zróżnicowania skutków zawarcia umowy przewidującej wykonywanie służebności przez osobę trzecią w relacji między jej stronami oraz wobec właściciela nieruchomości obciążonej oraz zgody właściciela na udostępnienie mieszkania będącego przedmiotem wykonywania służebności.

Po trzecie – walor nowości mają również zawarte w recenzowanej rozprawie ustalenia dotyczące pozycji prawnej osób przyjętych na mieszkanie, zgodnie z art. 301 § 1 k.c. W Polsce problem ten znajdował się dotychczas poza głównym nurtem dyskusji naukowej, a nierzadko był wręcz pomijany milczeniem. Autor poddaje go pogłębionej analizie, odrzucając stanowisko uznające istnienie odrębnego, samodzielneho zobowiązania właściciela nieruchomości obciążonej wobec osoby przyjętej na mieszkanie i forsując przekonującą konstrukcję dopuszczenia do współwykonywania służebności.

Po czwarte – wypada się zgodzić z tezą Habilitanta co do możliwości ustanowienia służebności jako prawa wielopodmiotowego, także w reżimie „zmodyfikowanej” współwłasności w częściach ułamkowych. Rację ma Autor wskazując, że także na gruncie *legis latae* brak wyraźnych kontrargumentów normatywnych, które wykluczałyby wskazany sposób ukształtowania tego ograniczonego prawa rzeczowego. Z pewnością kontrargumentem takim nie jest milczenie ustawy czy też problemy teoretyczne i dogmatyczne związane z precyzyjnym określeniem pozycji współuprawnionych - zarówno w stosunku wewnętrznym, jak i wobec właściciela nieruchomości obciążonej.

Po piąte – na poparcie zasługuje stwierdzenie o braku potrzeby wprowadzenia w przyszłości możliwości ustanawiania *ab initio* służebności mieszkania na rzecz właściciela nieruchomości obciążonej („własnej” służebności mieszkania właściciela), przy równoczesnym dopuszczeniu zasiedzenia tej służebności.

Po szóste – niezależnie od wątpliwości dotyczących ich ulokowania w pracy, interesujące są rozważania Habilitanta odnoszące się do „alternatywnego wskazania przedmiotu obciążenia”. W istocie, idzie tutaj o zróżnicowane (przynajmniej potencjalnie) konstrukcje prawne, dzięki którym uprawnionemu albo przyszłemu uprawnionemu z tytułu służebności mieszkania przysługuje możliwość wyboru konkretnego przedmiotu obciążenia.

Po siódme – wartościowe, również od strony praktycznej, są ustalenia Autora co do uprawnień i obowiązków względnych związanych (sprzężonych, wkomponowanych)

z bezwzględnie skuteczną służebnością mieszkania W pełni aprobuję również popierane przez dra Adama Bieranowskiego stanowisko o dopuszczalności i celowości analizowania złożonej sytuacji prawnej uprawnionego ze służebności mieszkania za pomocą konstrukcji stosunku prawnego prawa rzeczowego, stanowiącego wiązkę elementarnych stosunków prawnych jednostronnie zindywidualizowanych, których emanacją są uprawnienia skuteczne *erga omnes*, oraz dwustronnie albo wielostronnie zindywidualizowanych, których przejawem są uprawnienia (i obowiązki) skuteczne wyłącznie *inter partes*.

Po ósme – wartością pracy o charakterze ogólnym są niewątpliwie szerokie odniesienia do prawa obcego, głównie niemieckiego i szwajcarskiego. Zawarta w niej analiza problemów odnotowywanych w zachodnioeuropejskiej doktrynie i orzecznictwie, a także interesujące przykłady tamtejszej praktyki kontraktowej mogą być materiałem inspirującym nie tylko naukę prawa czy legislatywę, ale również polską praktykę obrotu.

Reasumując, realizacja wskazanych na wstępie celów rozprawy ma, co do zasady, charakter logicznie poprawny i merytorycznie uzasadniony. Dyskusyjność niektórych z tez stawianych przez Habilitanta nie wynika z zastrzeżeń warsztatowych, ale głównie z różnic w zakresie przyjmowanych założeń wstępnych. Tym samym, zasadnicze cele pracy zostały zrealizowane. Habilitant w części rozwija zastane już koncepcje, przydając im jednak szeroką podbudowę teoretyczną i prawno-porównawczą, w części zaś formułuje własne ujęcia teoretyczne.

6. Podobnie, jak w odniesieniu do każdego w zasadzie dzieła tego typu, tak i pod adresem recenzowanej rozprawy habilitacyjnej można zgłosić pewne wątpliwości czy też uwagi polemiczne. Mają one zróżnicowany charakter, wynikają z różnych przesłanek (podstaw) i dotyczą głównie kwestii konstrukcyjnych i metodologicznych; nie umniejszają natomiast ogólnej, pozytywnej oceny opracowania. Uwadze Autora można poddać w szczególności następujące zagadnienia:

Po pierwsze – jak już wskazano, jednym z podstawowych plusów recenzowanej rozprawy jest interesująca analiza komparatystyczna, istotnie poszerzająca stan wiedzy w tym zakresie i dostarczająca wielu impulsów do reinterpretacji a nawet zmiany obowiązujących przepisów k.c. Tym niemniej, także w tym punkcie trzeba podnieść dwa zastrzeżenia. Przede wszystkim, Autor powinien osadzić prowadzone rozważania prawno-porównawcze na tle pobieżnej chociażby prezentacji relewantnego reżimu prawnego.

Ponadto, powyższa pozytywna ocena dotyczy przede wszystkim prawa niemieckiego i szwajcarskiego. Natomiast charakterystyka regulacji służebności mieszkania na tle pozostałych obcych porządków prawnych jest dość ogólna, a w przypadku prawa austriackiego i holenderskiego – bardzo ogólna.

Po drugie – w perspektywie tytułu rozdziału II zaskakująca jest jego konstrukcja i treść; dotyczy to zwłaszcza części otwierającej ten fragment pracy. Moim zdaniem, rozdział ten powinien rozpoczynać się od wyjaśnienia pojęcia służebności mieszkania (rozważania takie znajdują się częściowo w rozdziale IV pkt 1), ustalenia jego charakteru prawnego i konstrukcji prawnej przyjętej przez Autora na potrzeby dalszych rozważań, która przecież determinuje (powinna determinować) w pewnym stopniu ich układ (o czym jeszcze poniżej). Tymczasem Habilitant rozpoczyna prezentację omawianego prawa (stosunku prawnego) nieco „od środka”, tj. od ustalenia jego pozycji w systematyce praw rzeczowych. Pomijając już inne względy, nie sposób np. oczekiwać, że analiza różnic między służebnością mieszkania a instytucjami zbliżonymi, następująca przed ogólną chociażby prezentacją jej treści, będzie dostatecznie czytelna.

Po trzecie – nie do końca zrozumiałe jest stanowisko Autora odnośnie do charakteru prawnego umowy bądź klauzuli przewidującej następstwo prawne osób wymienionych w art. 301 § 2 k.c. (dzieci, rodziców, małżonka) w przypadku śmierci pierwotnego uprawnionego, zwłaszcza z punktu widzenia podziału na czynności dokonywane *inter vivos* i *mortis causam*.

Po czwarte – abstrahując od merytorycznej oceny stanowiska Habilitanta odnośnie do wielopodmiotowości służebności mieszkania (które w pełni popieram) oraz charakteru prawnego („natury”) umów kreujących ograniczone prawa rzeczowe (które budzi pewne zastrzeżenia), sposób prezentacji tych zagadnienia wymaga, jak się wydaje, pogłębienia i uporządkowania.

Po piąte – w kontekście wyrażanego *explicite* poglądu o zasadności traktowania służebności mieszkania jako złożonego stosunku prawnego, łączącego uprawnienia bezwzględne i względne, niekonsekwentny wydaje się pogląd Habilitanta dotyczący kwalifikacji elementarnych stosunków zobowiązaniowych wkomponowanych w jego treść jako zobowiązań realnych. Przy powyższym założeniu wyjściowym kwalifikacja ta jest pozbawiona, moim zdaniem, jakiegokolwiek znaczenia. Wręcz przeciwnie – zaciemnia ona

obraz, zacierając linię demarkacyjną pomiędzy stosunkami zobowiązaniami (względny), które nie mają charakteru samodzielny oraz tymi, które wiążą się ze służebnością mieszkania jedynie funkcjonalnie, zachowując jednak taki przymiot.

Po szóste – także strukturę rozdziałów III-V można byłoby przemyśleć ponownie w perspektywie przyjętych przez Autora założeń dotyczących konstrukcji stosunku prawnego służebności osobistej. Konsekwentnie rzecz ujmując, analizę można w takim ujęciu sprowadzić do klasycznego trójpodziału na: podmiot (strony), przedmiot i treść stosunku prawnego (pomijając w tym miejscu związane z jego dynamiką zagadnienia powstania, zmiany i wygaśnięcia). Wydaje się natomiast, że Autor, deklarując werbalnie przyjęcie koncepcji prezentowanej m.in. przez A. Kleina i P. Machnikowskiego, stał się – świadomie lub nieświadomie – zakładnikiem tradycyjnego spojrzenia na służebność mieszkania z punktu widzenia prawa podmiotowego. Tylko w tym kontekście można m.in. zrozumieć podział uwag dotyczących treści badanego stosunku prawnego na dwa odrębne rozdziały (IV i V).

7. W podsumowaniu wyrażam opinię, że monografia autorstwa dra Adama Bieranowskiego, *Służebność mieszkania*, Warszawa 2011, stanowi znaczący wkład w rozwój polskiego prawa cywilnego. Praca ta uzupełnia istotną lukę występującą w analizowanym zakresie, kończy się wieloma interesującymi wnioskami *de lege ferenda*, a prowadzone przez Autora analizy mogą stanowić przyczynek do dalszej dyskusji nad wieloma podstawowymi konstrukcjami prawa rzeczowego.

II. Ocena pozostałego dorobku naukowego Habilitanta

1. Dorobek naukowy dra Adama Bieranowskiego obejmuje publikacje dotyczące różnych działów czy też dyscyplin prawa cywilnego. W pewnym uproszczeniu (i bez aspiracji do ujmowania tego katalogu jako próby systematyki czy też podziału rozłącznego) można wyróżnić w nim następujące pola badawcze: prawo rzeczowe, małżeńskie prawo majątkowe (w tym mieszkaniowe), prawo spadkowe, konstrukcja umowy deweloperskiej oraz opracowania różne, dotyczące m.in. instytucji powiernictwa, części ogólna prawa cywilnego i ogólnych instytucji czynności prawnych. Na podkreślenie zasługuje nie tylko rozległość zainteresowań naukowych Habilitanta, ale i fakt, że nierzadko podejmuje On zagadnienia,

które lokują się równocześnie w obszarze zainteresowania różnych działów i dyscyplin cywilistyki, co wymaga dobrego opanowania relewantnej siatki pojęciowej i podstawowych konstrukcji prawnych oraz w oczywisty sposób przekłada się na stopień trudności prowadzonych rozważań.

2. *Gros* poprzedzających rozprawę habilitacyjną publikacji dra Adama Bieranowskiego koncentruje się na problematyce prawa rzeczowego, w szczególności ograniczonych praw rzeczowych. Cykl publikacji dotyczących tych zagadnień, opublikowanych w latach 2005-2014, wskazuje On zresztą jako drugie – obok monografii *Służebność mieszkania* – szczególne osiągnięcie, uzasadniające wystąpienie z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych. Cykl ten ma obejmować artykuły: *Dług gruntowy (uwagi na tle projektowanej regulacji)*, „Rejent” 2004, nr 10; *Prawo do miejsca postojowego w garażu wielostanowiskowym*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 17; *Wpływ podziału obciążonej nieruchomości na byt służebności gruntowej – uwagi de lege ferenda*, „Rejent” 2010, nr 11; *Nemini res sua servit – zagadnienia węzłowe i postulaty de lege ferenda*, „Rejent” 2011, nr 4; *Forma umowy o ustanowienie hipoteki – głos w dyskusji*, „Rejent” 2011, nr 5; *Hipoteka według nowej regulacji prawnej – zagadnienia węzłowe*, „Nowa Currenda” 2011, nr 8; *Wielość nieruchomości władnących*, „Rejent” 2012, nr 10; *Prawo zabudowy i ciężary realne w pracach nad projektem kodeksu cywilnego – podstawowe zagadnienia konstrukcyjne*, „Rejent” 2012, zeszyt specjalny – grudzień; *Zbywalność użytkowania – uwagi de lege ferenda*, „Rejent” 2013, nr 6; *The catalogue of limited property rights in the context of the work on the New Civil Code*, „Communication as measure of protection and limitation of human rights”, Bratysława 2013; *Wynagrodzenie za ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego*, w: *Rozprawy cywilistyczne. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Drozdowi*, red. M. Pecyna, J. Pisuliński, M. Podrecka, Warszawa 2013. Przedmiotem ww. cyklu publikacji jest – według wypowiedzi samego Habilitanta zawartej w autoreferacie – analiza poszerzenia katalogu ograniczonych praw rzeczowych i modyfikacji ich kształtu.

W tym nurcie problemowym lokują się także inne publikacje Autora: *Służebność mieszkania w prawie szwajcarskim*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2011, nr 3; *Non-Transferability and Non-Heritability of a Servitude of Habitation – de lege ferenda postulates*, w: *Comparative Law in Eastern and Central Europe*, Cambridge Scholars Publishing 2013,

recenzja książki A. Sylwestrzak, *Użytkowanie*, Warszawa 2013, „Rejent” 2013, nr 4; *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2003 r., III CZP 1/03*, „Rejent” 2004, nr 11 oraz poświęcony prawu rzeczowemu rozdział w podręczniku *Prawo cywilne. Zarys wykładu*, pod red. M. Goettela, Warszawa 2012.

Pozostawiając na uboczu pytanie, czy istotnie wszystkie wymienione publikacje tworzą zwarty „jednotematyczny cykl” w rozumieniu art. 16 ust. 1 pkt 2 *in fine* ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, osobiście ten właśnie nurt dociekań naukowych Habilitanta oceniam wysoko, nie tylko ze względów merytorycznych, ale i dlatego, że odnajduję w nim największy ładunek nowości i oryginalności. Zgadzam się również z większością sformułowanych przez Niego tez, np. co do zasadności wyeliminowania z prawa polskiego konstrukcji własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu, krytycznej oceny mechanizmu z art. 290 § 2 k.c., dopuszczenia – w pewnych ramach – konstrukcji *ius in rem suam*, statusu prawnego administratora hipoteki, sposobu rozumienia dyrektywy niedopuszczalności obciążenia hipoteką po zajęciu przedmiotu obciążenia, dopuszczalności konstrukcji „współsłużebności gruntowej” obejmującej wiele służebności władnących, potrzeby przywrócenia instytucji ciężarów realnych czy też krytycznej oceny perspektywy wprowadzenia do prawa polskiego instytucji długu gruntowego. Nawet pomijając opracowania bezpośrednio związane z tematyką recenzowanej rozprawy habilitacyjnej, bądź powtarzające (w różnym ujęciu) niektóre wątki analizowanej w jej ramach, nie sposób nie docenić wartości merytorycznej tej grupy publikacji. W wielu przypadkach dotyczą one zagadnień istotnych, są oparte na niezwykle gruntownej analizie źródłowej i prawno-porównawczej, zdradzają także żywy temperament polemiczny Autora. O tym, że ocena ta nie jest odosobniona, świadczą cytowania ww. pozycji (a także rozprawy habilitacyjnej) w krajowym piśmiennictwie, potwierdzające Jego pozycję jako cenionego specjalisty w tej dziedzinie.

3. Kolejnym obszarem zainteresowań dra Adama Bieranowskiego jest prawo mieszkaniowe, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków rodzinnych. W tym zakresie opublikował on m.in. obszerną część II pt. *Prawa małżonków do mieszkania* w publikacji zbiorowej *Małżeńskie prawo majątkowe*, pod red. J. Ignaczewskiego która w latach 2008-2014 doczekała się już 3 wydań (wyd. 3, Warszawa 2014). Jakkolwiek publikacja ta ukazała się w serii *Sądowe Komentarz Tematyczne*, ma ona *par excellence* charakter naukowy.

Fragment autorstwa Habilitanta obejmuje 237 stron i składa się z 8 rozdziałów: *Ogólna charakterystyka praw małżonków do mieszkania (I)*, *Małżeńska wspólność prawa najmu mieszkania (II)*, *Własność lokali i służebność mieszkania (III)*, *Małżeńska wspólność spółdzielczych praw do lokali mieszkalnych (IV)*, *Uprawnienia mieszkaniowe jako element prawa dożywocia (V)*, *Prawnorodzinny tytuł uprawniający małżonka do korzystania z mieszkania współmałżonka (VI)*, *Prawo do używania mieszkania w stosunku użyczenia (VII)*, *Wpływ rozwodu na los mieszkania (VIII)*. Należy podkreślić, że jest to aktualnie jedno z najbardziej gruntownych opracowań małżeńskich stosunków mieszkaniowych, a zakres analizy, opartej na szerokiej bazie źródłowej (piśmienniczej i orzeczniczej), wykracza istotnie poza główny nurt dotychczasowych zainteresowań badawczych Habilitanta. Jest to opracowanie o gruntownej podstawie komparatystycznej, które nie tylko wyjaśnia, ale i porządkuje (systematyzuje) problemy powstające w związku ze zróżnicowanym pod względem charakteru prawnego uprawnieniami małżonków do mieszkania. Na wysoką ocenę merytoryczną tego tekstu wpływa także stopień trudności podejmowanych przez zagadnień. Tytułem przykładu, niewymagającego dodatkowego komentarza, wystarczy wskazać sferę spółdzielczych praw do lokali czy też skomplikowany problem współuprawnienia małżonków w stosunku najmu. Na marginesie można zaznaczyć, że Autor w sposób niezwykle zdyscyplinowany przestrzega rygorów wynikających z formy publikacji.

Do tego nurtu tematycznego należą także artykuły: *Koncepcja mieszkania rodzinnego jako przedmiotu szczególnej i kompleksowej ochrony prawnej*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, pod. red. E. Drozda, A. Oleszki, M. Pazdana, Kluczbork 2007; *Realizacja uprawnienia z art. 17¹⁴ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych a małżeńska wspólność majątkowa*, „Rejent” 2008, nr 12.

4. Dr Adam Bieranowski podejmował również wybrane zagadnienia z zakresu prawa spadkowego. Należy odnotować tutaj artykuły: *Uwagi o dopuszczalności tzw. piętrowego poświadczenia dziedziczenia*, „Rejent” 2009, nr 5; *Wykładnia testamentu zawierającego zapis windykacyjny – głos w dyskusji*, „Rejent” 2012, nr 7-8 oraz zawarte w materiałach konferencyjnych opracowanie *The Certificate of Inheritance from a Comparative Legal Perspective and a New Regulation in Poland*. Formą całościowej wypowiedzi w analizowanym zakresie jest autorstwo rozdziału dotyczącego prawa spadkowego w podręczniku *Prawo cywilne. Zarys wykładu*, pod red. M. Goettela, Warszawa 2012.

5. Najnowszym polem zainteresowania dra Adama Bieranowskiego jest instytucja umowy deweloperskiej. Podjęcie tego zagadnienia było logicznie powiązane zarówno z zawodową, praktyczną działalnością Habilitanta, jak i „genetycznym” ciężeniem do podejmowania tematów, na tle których krzyżują się wątki z zakresu prawa rzeczowego, obligacyjnego, egzekucyjnego i upadłościowego, ujawnionym już na etapie przygotowywania rozprawy doktorskiej (zob. niżej, pkt III.6 recenzji). Należy tutaj zaliczyć następujące opracowania: *Uwagi o dopuszczalności zawarcia umowy deweloperskiej przez dewelopera niebędącego właścicielem (lub użytkownikiem wieczystym) nieruchomości, na której ma być prowadzone przedsięwzięcia deweloperskie – głos w dyskusji*, „Rejent” 2013, nr 7; *Charakter prawny i konstrukcja umowy deweloperskiej – głos w dyskusji*, „Rejent” 2013, nr 12; *Umowa przedwstępna poprzedzająca umowę deweloperską jako podstawa wpisu w księdze wieczystej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014. Jakkolwiek tezy stawiane w tej mierze przez Habilitanta można uznać za dyskusyjne, to niewątpliwie wzbogacają one dyskusję naukową, której kanwą są przepisy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu lub domu jednorodzinnego.

6. Zróżnicowany wewnętrznie dorobek dra Adama Bieranowskiego zamyka grupa publikacji, które można określić łącznie jako „*Varia*”, w tym odnoszących się do ogólnej problematyki czynności prawnych i części ogólnej prawa cywilnego. Wbrew chronologii oraz ocenie samego Habilitanta, zaliczam tutaj również Jego publikacje dotyczące instytucji powiernictwa. Był to pierwotny obszar zainteresowań naukowych dra Adama Bieranowskiego, którego zwieńczenie stanowiła rozprawa doktorska *Powiernicze przeniesienie własności nieruchomości na zabezpieczenie*, przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Mieczysława Goettela i obroniona na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Po obronie rozprawy doktorskiej do zagadnień tych nawiązują przede wszystkim recenzje książek J. Gołaczyńskiego („Rejent” 2004, nr 9) i P. Steca („Rejent” 2005, nr 11) oraz artykuł *Konstrukcja prawna przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie*, „Rejent” 2003, nr 7-8. Także tutaj zaliczam artykuł *Jeszcze o charakterze prawnym stosunku dożywocia – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Rejent” 2013, nr 2. W tej grupie znajdują się wreszcie publikacje: *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2001 r., V CKN 631/00*, „Rejent” 2002, nr 11, dotycząca kwalifikacji dysymulowanych czynności prawnych w obrocie nieruchomościami; *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia*

3 kwietnia 2007 r., II UK 178/06, „Rejent” 2011, nr 2, dotycząca zdolności do zawarcia umowy dzierżawy przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych. Habilitant zajmował się w nich m.in. problematyką zdolności do czynności prawnych, wykładni czynności prawnych, wad oświadczeń woli.

7. Sumaryczna ocena dorobku naukowego dra Adama Bieranowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem prac opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, wypada pozytywnie. Habilitantowi udało się uniknąć obydwu negatywnie ocenianych skrajności, często występujących w ostatnich latach wśród osób ubiegających się o nadanie stopnia: z jednej strony – monotematyczności i jednorodności, z drugiej zaś – rozproszenia i „wszystkoizmu”, których efektem jest zazwyczaj brak większej wartości naukowej publikowanych prac. Jakkolwiek oceniany dorobek nie jest zbyt obszerny ilościowo, a w wielu przypadkach obejmuje prace niezbyt obszerne objętościowo, to składające się nań opracowania cechuje poprawność warsztatowa i wysoki poziom merytoryczny. Ich lektura potwierdza bardzo dobrą orientację Autora w stanie nauki i orzecznictwa, wyniki przeprowadzonej kwerendy bibliograficznej są odnotowywane z drobiazgową wręcz szczegółowością, a wyrażane dotychczas poglądy referowane w sposób obiektywny i staranny, z wyraźną separacją własnego stanowiska Autora. Innym charakterystycznym rysem Jego twórczości jest szerokie i twórcze (z dobrymi efektami) wykorzystywanie metody prawno-porównawczej oraz wyraźne stawianie (w większości przekonujących) postulatów *de lege ferenda*. Aktywność publikacyjna Habilitanta jest przy tym równomierna w całym ocenianym okresie.

III. Ocena aktywności naukowej Habilitanta

1. Zgodnie z brzmieniem art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (zob. wyżej, pkt I), na ocenę „aktywności naukowej” habilitanta mają wpływ nie tylko jego osiągnięcia naukowe (oraz ich dynamika, zwłaszcza w okresie pomiędzy uzyskaniem stopnia

doktora, a wszczęciem przewodu habilitacyjnego), ale także dorobek dydaktyczny i popularyzatorski. Już na wstępie można też wyrazić opinię, że ocena tak definiowanej aktywności naukowej Habilitanta jest jednoznacznie pozytywna.

2. Dr Adam Bieranowski uzyskał stopień naukowy doktora w 2002 r. Od tego czasu ogłosił drukiem 30 pozycji o zróżnicowanym charakterze (monografie, rozdziały w monografiach, podręcznik, artykuły, glosy, komentarze, recenzje). Habilitant publikuje na łamach cenionych w środowisku prawniczym czasopism (głównie w „Rejencie”, ale także w „Kwartalniku Prawa Prywatnego” i „Monitorze Prawniczym”); posiada również w swoim dorobku 2 publikacje zagraniczne (angielskojęzyczne). Na marginesie, zdając sobie sprawę ze wszystkich uwarunkowań tematycznych i zawodowych, należy jednak zalecać dalsze poszerzanie palety publikatorów, w których Habilitant ogłasza swoje prace – z niewątpliwą korzyścią przede wszystkim dla samego Zainteresowanego.

3. Dr Adam Bieranowski nie jest autorem ani współautorem publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie *Journal Citation Report* (JCR) ani na liście *European Reference Index for Humanities* (ERIH), co należy jednak oceniać z uwzględnieniem specyfiki nauk prawnych. W przedstawionych materiałach brakuje również informacji na temat kierowania lub uczestnictwa przez Habilitanta w programach badawczych finansowanych w trybie krajowych lub międzynarodowych postępowań konkursowych.

4. Doktor Adam Bieranowski aktywnie uczestniczy w krajowym i międzynarodowym życiu naukowym. W latach 2002-2014 brał czynny udział w 9 konferencjach naukowych (w tym 2 zagranicznych), w których wygłosił 9 wystąpień lub głosów w dyskusji – co niżej podpisany odnotowuje także jako fakt znany z własnej eksperyencji. Z uwagi na rangę tego gremium oraz praktyczne efekty jego prac na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż dr Adam Bieranowski był członkiem zespołu problemowego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości, opracowującego przepisy nowego kodeksu cywilnego o ograniczonych prawa rzeczowych, a od 2011 r. jest członkiem zespołu prawa rzeczowego tejże Komisji. Ponadto, w latach 2002-2013 był On członkiem Rady Programowej Fundacji Centrum Naukowe Notariatu w Warszawie, a od 2013 r. jest redaktorem naczelnym prestiżowego miesięcznika „Rejent”.

5. Od 2002 r. dr Adam Bieranowski jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-

Mazurskiego, gdzie prowadzi zajęcia z prawa cywilnego. Jest również praktykującym notariuszem; prowadzi kancelarię notarialną w Olsztynie.

IV. Konkluzja

Reasumując, stwierdzam, że osiągnięcia naukowe doktora Adama Bieranowskiego, w tym monografia *Służebność mieszkania*, Warszawa 2011, oraz cykl artykułów dotyczących ograniczonych praw rzeczowych, stanowią znaczny wkład Autora w rozwój nauki prawa, oraz że wykazał się On, od czasu uzyskania stopnia doktora, znaczną aktywnością naukową w rozumieniu art. 16 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym, rekomenduję Komisji habilitacyjnej przedstawienie Radzie Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II pozytywnej opinii w sprawie nadania doktorowi Adamowi Bieranowskiemu stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Bielun', written in a cursive style.

Lublin, 5 listopada 2014 r.

